

ВІДГУК

офіційного опонента

д.е.н., проф. Андрушківа Богдана Миколайовича

на дисертаційну роботу Попової Алли Олександрівни на тему:

**«Управління економічним механізмом великого промислового
підприємства в контексті фінансової безпеки»,**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дослідження.

Великі промислові підприємства є визначальними в процесі формування доходів бюджету. У цих обставинах, вкрай важливим є забезпечення їх ефективного функціонування як бюджетоутворюючих підприємницьких структур. Стан та розвиток економіки України залежить від результатів діяльності промисловості, яка наразі характеризується наявністю негативних процесів. Промислові підприємства сьогодні потерпають від нестачі фінансових ресурсів, є збитковими та банкрутують, що є не тільки проблемою власне підприємства, а і загальнодержавною проблемою.

Фінансова неспроможність промислових підприємств, а саме збиткова діяльність, недостатній рівень рентабельності, відсутність фінансових можливостей здійснювати оновлення своєї виробничої системи неминуче веде до втрати конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Тому проблеми побудови ефективного економічного механізму великого промислового підприємства галузей промисловості (зокрема машинобудування), що є базисом національної економіки, набуває

особливого значення.

Підтверджує актуальність обраної теми також її відповідність тематиці науково-дослідної роботи Класичного приватного університету: «Формування механізмів стабілізації функціонування промислових підприємств на засадах антикризового управління» (номер державної реєстрації 0116U000799) та Запорізького національного університету, Інженерного інституту «Теоретичні, методологічні та організаційно-правові засади фінансового управління підприємницькими структурами (за видами економічної діяльності)» (номер державної реєстрації 0118U001091), в яких автором обґрунтовано науково-методичний підхід до управління економічним механізмом великого промислового підприємства за складовою фінансової безпеки.

У цьому контексті дисертаційну роботу Попової А.О. можна вважати своєчасною, актуальною, достатньо значимою з погляду як теоретичної, так і практичної новизни.

2. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та практичних рекомендацій, сформульованих дисертантом, підтверджується проведенням детальним аналізом теоретичних концепцій і підходів до управління економічним механізмом промислових підприємств, використанням загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема: *діалектичного методу наукового пізнання, аналізу й синтезу* (для дослідження й обґрунтування сутності понять та визначення ознак великих платників податків), *порівняльно-історичного методу (компаративного аналізу)* (для дослідження етапів еволюції економічного механізму підприємства); *системного аналізу та формалізації складних структур* (для визначення особливостей стратегій розвитку України задля забезпечення фінансової безпеки); *статистично-економічного і методу моніторингу* (для

дослідження динаміки розвитку національної економіки та її визначальної галузі – промисловості; виявлення тенденцій і структурних змін у промисловості і машинобудівній галузі, а також результатів впливу зовнішніх чинників на вітчизняні великі промислові підприємства й оцінювання їх фінансової безпеки); *методу експертного оцінювання та економіко-математичного моделювання, багатофакторного і трендового аналізу, табличного і графічного методів, абстрактно-логічного методу.* Застосування широкого спектру методів дослідження дало змогу забезпечити достатній теоретичний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій автора як з теоретичної, так і з методичної точок зору.

Автор узагальнила теоретичні засади та практичний досвід щодо управління економічним механізмом великого промислового підприємства, сформувала методичні засади управління ЕМВПП за складовою фінансової безпеки, обґрунтувала практичні рекомендації щодо вдосконалення управління.

Об'єкт, предмет, мета роботи логічно пов'язані та достатньо чітко окреслюють поле дослідження. *Об'єктом дослідження виступають* процеси управління економічним механізмом великого промислового підприємства в контексті фінансової безпеки. *Предметом* – теоретичні, методичні та практичні підходи щодо вдосконалення управління економічним механізмом великого промислового підприємства в контексті фінансової безпеки.

У першому розділі «Теоретичні та методологічні основи управління економічним механізмом підприємства в контексті фінансової безпеки» поглиблене визначення понять «велике підприємство», «великий платник податків» та обґрунтовано переваги запропонованого визначення категорій (с. 27 – 41). На основі ґрунтовного аналізу етапів еволюції економічного механізму та його характерних рис, систематизовано передумови та наслідки неефективного функціонування економічного механізму перехідного періоду (с. 51 – 58); обґрунтовано авторське поняття «економічний механізм великого промислового підприємства» (с. 58 – 69). Структурування системних ознак

економічного механізму «великого підприємства» дозволило автору обґрунтувати структурно-логічну модель економічного механізму великого промислового підприємства та Концепцію управління ЕМВПІ в контексті фінансової безпеки (с. 70 – 75). Структурно-логічна модель «економічного механізму великого промислового підприємства» включає, поряд з іншим, такі стратегічні складові, які є невід’ємними компонентами ЕМВПІ: економічна діагностика, механізм консолідації капіталу та податкова підсистема фінансової безпеки. Особливу увагу приділено податковій підсистемі, яка включає механізм взаємодії з підсистемами забезпечення та механізм взаємодії з функціональними підсистемами. Обґрунтовано методологічне підґрунтя реалізації Концепції управління ЕМВПІ в контексті фінансової безпеки (с. 76 – 92).

У другому розділі «Методичні підходи до визначення та оцінювання впливу зовнішніх чинників на фінансову безпеку великих промислових підприємств» автором проаналізовано тенденції розвитку економіки України, зокрема ґрунтовно досліджено динаміку показника ВВП, встановлено стійку негативну тенденцію динаміки загального обсягу ВВП в Україні та виявлено його значну відмінність у порівнянні з розвинутими країнами світу (с. 96 – 107). Обґрунтовані передумови та наслідки деградації промисловості України (с. 107 – 122) (негативні зрушення в структурі реалізованої продукції промисловості, нестача фінансових ресурсів для капітальних вкладень, низький рівень впровадження інновацій, наднизький рівень наукоємності тощо) дозволили розробити методичні складові та запропонувати систему індикаторів фінансово-економічної безпеки промисловості (с. 123 – 148).

Дослідження дієвості економічного механізму великих промислових підприємств Запорізької області дозволило обґрунтувати необхідність удосконалення управління економічним механізмом в контексті фінансової безпеки (с. 149 – 166).

Автором доведено необхідність постійного аналізу та контролю порогових значень індикаторів економічної безпеки, що забезпечує своєчасне

прийняття управлінських рішень із запобігання та попередження загроз економічним інтересам держави. Експертне оцінювання ефективності функціонування економічного механізму великих бюджетоутворюючих підприємств машинобудування Запорізької області надало змогу встановити недосконалість їх економічного механізму та виявити загрози втрати фінансової безпеки: нестача власних фінансових ресурсів, втрата ринкових позицій, неефективна цінова політика а як наслідок – низький рівень рентабельності, збитковість впродовж тривалого періоду. Проведене дослідження стало підґрунтям для розробки методичного підходу до управління ЕМВПІ за складовою фінансової безпеки, який ґрунтується на моделі порівняльної рейтингової оцінки, враховує окреслені режими функціонування підприємства, пропонує структурно-логічну послідовність стадій формування внутрішнього рейтингу підприємства. Особливо слід відзначити, що запропонований методичний підхід є універсальним для великих підприємств будь-якої галузі та дозволяє здійснювати моделювання інтегрального показника «фінансової стійкості ЕМВПІ» в умовах оперативного коригування цілей управління (с. 166 – 182).

У третьому розділі «Удосконалення управління економічним механізмом великого промислового підприємства в контексті фінансової безпеки» автором, на основі використання методу економіко-математичного моделювання, багатфакторного та трендового аналізу, удосконалено підсистему інформаційно-аналітичного забезпечення ЕМВПІ за запропонованою у другому розділі (п.2.4) методикою (с. 186 – 201), апробацію якої здійснено на прикладі ПАТ «Мотор Січ», ПрАТ «Запоріжтрансформатор», ПрАТ «ЗЕРЗ» та ПрАТ «Запоріжкран; систематизовано заходи з удосконалення податкової підсистеми ЕМВПІ (с. 202 – 217) та доведено, що стратегічною системною перешкодою у взаєминах між «великими платниками податків» та контролюючими органами є стресове ведення бізнесу щодо питань оприлюднення і набрання чинності законодавчих актів України, що стосуються функціонування їх економічного

механізму (с. 213 – 214).

Розглянуто низку системних перешкод, наслідків та науково обґрунтовано напрями оптимізації податкової підсистеми ЕМВПП (с. 216 – 223). Запропоновано застосування системного підходу до удосконалення економічної складової податкової підсистеми ЕМВПП, що обумовлено таким: *промислове виробництво завжди супроводжується значним ризиком забруднення навколишнього середовища*. Доведено, що необхідно здійснювати системну роботу у напрямку пошуку шляхів техніко-технологічного удосконалення виробництва задля захисту довкілля, з одного боку, та забезпечення сумлінного справляння ресурсних платежів виробниками продукції, з іншого, результатом чого може бути забезпечений відповідний рівень екологічної безпеки в регіоні та в країні в цілому (с. 223 – 231). Запропоновані пропозиції щодо змін чинного законодавства націлені на розвиток процесів технічного переоснащення та впровадження інновацій на великих промислових підприємствах, на стимулювання мобілізації власних фінансових ресурсів, в т.ч. для модернізації підприємств (с. 231 – 232). Обґрунтовано складові Національної екологічної довгострокової стратегії України на період до 2040 р. та розроблено еколого – економічну модель розвитку ЕМВПП в контексті фінансової безпеки (с. 232 – 234).

Думки дисертантки викладено достатньо послідовно, завдяки чому логіка дослідження є ясною та легко простежується. Слід відзначити конструктивний виклад матеріалу дослідження та критичний аналіз теоретичних та методичних положень наукової теми. Висновки та рекомендації роботи є в достатній мірі обґрунтованими, повністю відповідають сформульованим завданням дослідження та підтверджуються результатами апробації основних положень дисертації. У цілому дисертаційне дослідження Попової А.О. характеризується структурованістю, методичною завершеністю та чіткістю зроблених висновків.

3. Наукова новизна і практична значущість отриманих результатів

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та авторефератом дисертантки, її опублікованими науковими працями дає можливість погодитися з наступними положеннями, які винесені автором на захист і відображають його особистий внесок:

1. Розвинуто та поглиблено поняття «велике підприємство» та «великий платник податків», які автором ототожнюються незалежно від форми власності підприємства та наголошується, що власність створює унікальне соціальне середовище, у якому функціонує суспільне виробництво та діють підприємства різних видів на основі володіння, користування та розпорядження майном, а їх діяльність є прозорою для реалізації державної політики планування податкових платежів до бюджетів різних рівнів. Показники «великого підприємства та «великого платника податків» відповідають щонайменше двом із наведених критеріїв: балансова вартість активів – понад 20 мільйонів євро; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – понад 40 мільйонів євро, середня кількість працівників – понад 250 осіб і він є значущим для національної економіки та виступає гарантом її фінансової безпеки. Розвинуто поняття «економічний механізм великого промислового підприємства», який являє собою систему видів і форм власності, методів ведення господарства, форм управління, інструментів і важелів регулювання, які визначаються об'єктивними і суб'єктивними умовами історичного етапу розвитку держави, існують для забезпечення ефективного функціонування «великих підприємств» і одночасно – це комплекс способів функціонування «великого підприємства» як соціально-економічної системи (с. 39 – 40, с. 69) .

2. Обґрунтовано оновлену конструкцію ЕМВПІ як системи, системними ознаками якого є такі: забезпечення зовнішніх зв'язків підприємства і створення відповідних умов отримання доходу; відповідність принципів особливостям господарського механізму суспільства; спрямування механізму на розвиток виробничих відносин на підприємстві та зумовлення

принципів особливостями виробничих відносин на підприємстві. Конструкцію ЕМВПП доповнено таким стратегічними складовими: економічна діагностика, механізм консолідації капіталу та податкова підсистема, що взаємодіє з підсистемами забезпечення і функціональними підсистемами (с. 71 – 73).

3. Обґрунтовано методологічні засади реалізації Концепції управління ЕМВПП у контексті фінансової безпеки, до яких автором віднесено: організаційно-управлінську складову, що базується на дивізіональній структурі та включає елементи структур едхократичних або партисипативних типів; Стратегічний план розвитку та його ключові елементи, що враховують інтереси держави та бізнес-інтереси великого промислового підприємства; два блоки базових управлінських принципів, ґрунтуючись на яких вирішено важливе наукове завдання управління ЕМВПП у підсистемі «інформаційна компонента (через економічну діагностику) – консолідація капіталу – податкова складова», що є каталізатором фінансової безпеки (с. 74 – 75, 91 – 92).

4. Удосконалено науково-методичний підхід до ідентифікації передумов і наслідків деградації промисловості України, в основу якого покладено такі положення: врахування обмеженості використання показника ВВП у поточних, постійних цінах, у цінах та паритетах купівельної спроможності; спрямування на запровадження механізму, орієнтованого на державний контроль, регулювання, координацію, підтримку і збереження кожного великого промислового підприємства не залежно від форми власності; обов'язковість багатопараметричного аналізу промисловості в контексті фінансової безпеки (с. 107, 121 – 122).

5. Структуровано систему індикаторів впливу на фінансово-економічну безпеку промисловості в площині законодавчо-нормативного регулювання в Україні та удосконалено механізм її оцінювання. Механізм ґрунтується на принципах репрезентативності й достовірності; включає виробничу, фінансову, енергетичну, демографічну і соціальну складові,

дієвість яких обчислюється визначеними індикаторами; враховує акти законодавчо-нормативного регулювання та орієнтований на їх приведення до умов сьогодення (с. 147 – 148).

6. Доведено, що управління ЕМВПП за складовою фінансової безпеки повинно ґрунтуватись на принципах максимальної інформативності та допустимої мультиколеніарності; включати модель порівняльного рейтингового оцінювання; базуватись на моделюванні інтегрального показника «фінансової стійкості ЕМВПП»; враховувати режими функціонування підприємства та відбуватись у відповідності до запропонованої структурно-логічної послідовності стадій формування внутрішнього рейтингу підприємства (с. 166 – 182, 200 – 201).

7. Удосконалено науково-організаційний підхід до систематизації заходів з удосконалення податкової підсистеми ЕМВПП, в основу якого покладено механізм контролінгу. Запропонований підхід спрямований на упорядкування законодавчих норм та їх відповідність принципу стабільності податкового законодавства (с. 216 – 223).

8. Удосконалено науково-практичний підхід до еколого-економічної моделі розвитку ЕМВПП в контексті фінансової безпеки. Запропонований автором підхід включає декілька складових: організаційно-правову, техніко-технологічну, соціально-економічну та передбачає розробку нової обґрунтованої Національної екологічної довгострокової стратегії України на період до 2040 р. та деталізовано і обґрунтовано її змістовні складові (с. 231 – 234).

Одержані автором наукові результати є важливим внеском до збагачення і доповнення теоретичних і прикладних аспектів управління економічним механізмом великих промислових підприємств в контексті фінансової безпеки.

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у науковому обґрунтуванні концептуальних положень та науково-методичних засад управління ЕМВПП. Прикладні результати досліджень можуть бути

використані центральними органами влади та місцевого самоврядування, контролюючими органами, промисловими підприємствами будь-яких форм власності та галузі.

Концептуальні положення, які розроблені в дисертації, розширюють науковий базис для подальшого розвитку економічної теорії.

Прикладне значення роботи полягає в широких можливостях їх використання у виробничій практиці. Її результати, доведені до рівня практичних рекомендацій, були впроваджені в роботу Районної адміністрації по Вознесенівському району, ЗУ Офісу великих платників податків ДФС, ПрАТ «Запорізький автомобілебудівний завод», а також основні положення роботи використані в навчальному процесі Класичного приватного університету та Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій, про що є відповідні довідки.

4. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Наголошуючи на загальній позитивній оцінці, вважаю за доцільне і необхідне висловити зауваження та положення дискусійного характеру, обговорення яких покликане стимулювати наукову думку автора дисертації та учасників процедури її захисту на подальше продукування наукових положень щодо розвитку даного наукового напрямку:

1. На стор. 38, автор наголошує на тому, що існує не співставимість (за існуючими класифікаціями) кількості «великих платників податків» з кількістю великих суб'єктів господарювання. Законодавчі підстави такому твердженню ґрунтовно досліджено в роботі, але не наведені дані щодо рівня такої не співставимості.

2. Автор приділяє достатньо уваги детальному опису базових організаційно-управлінських принципів ефективного функціонування ЕМВПП (с. 84 – 85, табл. 1.7), проте потребує уточнення питання впливу цих визначальних принципів на фінансову безпеку підприємства.

3. У роботі доцільно було б посилити інформативність п.2.1 (с. 96 – 107), при здійсненні моніторингу стану та тенденцій розвитку економіки України, графічним матеріалом.

4. В дисертації (п.2.3, с. 126 – 132) детально проаналізовано стан основних засобів в Україні впродовж тривалого періоду, окреслені недоліки існуючого механізму амортизаційного відтворення основних фондів. Разом з тим, не сформульовано точку зору автору стосовно амортизаційної системи, впровадження якої прискорило б відтворення фізично спрацьованих основних фондів у промисловості.

5. На стор. 123 – 127 автор використовує поняття «фінансова безпека», «економічна безпека», «виробнича безпека» та «фінансово – економічна безпека», доцільно було б пояснити, як вони взаємозв'язані між собою при управлінні економічним механізмом великого промислового підприємства в контексті фінансової безпеки.

6. Здобувач пропонує та ретельно обґрунтовує пропозиції (стор. 231) щодо удосконалення законодавчої та нормативно – правової бази відносно екологічної політики держави та справляння екологічного податку, відтак необхідно було б більш детально конкретизувати *послідовність у часі* розробки нової обґрунтованої Національної екологічної довгострокової стратегії України на період до 2040 р., що надало б можливість відслідкувати етапи консолідації капіталу.

7. У роботі мало уваги вділено розкриттю зарубіжного досвіду у цій сфері діяльності.

Загалом вважаю, що висловлені зауваження та вказані дискусійні положення не знижують загальної науково-теоретичної та практичної значимості, обґрунтованості і достовірності основних положень дисертації та не впливають на рівень наукової новизни, відповідно не змінюють суті і головних висновків дослідження Попової А.О.

5. Відповідність дисертаційної роботи вимогам МОН України

Дисертація Попової А.О. є завершеною науково-дослідною роботою, що виконана самостійно автором на високому науково-теоретичному рівні. Дисертацію написано українською мовою та оформлено відповідно до положень, норм і правил Міністерства освіти і науки України.

Автореферат за структурою і технічним оформленням відповідає визначеним Міністерством освіти і науки України вимогам. В авторефераті відображено ключові результати дисертаційної роботи та основні наукові здобутки автора. Зміст автореферату є ідентичним змісту основних положень дисертаційної роботи.

6. Ідентичність змісту автореферату та дисертаційної роботи, повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Автореферат дисертаційної роботи відповідає за своїм змістом та структурою дисертації. Усі пункти наукової новизни дослідження, які заявлені, необхідним чином відображено у дисертаційній роботі.

Автором опубліковано 14 публікацій (з них 7 наукових статей та 5 матеріалів у вигляді тез міжнародних конференцій, 2 монографії) загальним обсягом 5,62 друк. арк. Зміст опублікованих наукових праць здобувача та автореферату достатньо повно відображає основні положення дисертації.

Таким чином, автором дотримані всі вимоги щодо кількості публікацій, зміст опублікованих результатів відповідає тим, що містяться в дисертації і виносяться автором на захист, а основні положення дослідження пройшли всі передбачені види апробації: опубліковані, впроваджені та обговорені на конференціях різних рівнів.

7. Загальний висновок

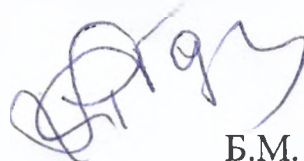
Дисертаційне дослідження Попової Алли Олександрівни на тему «Управління економічним механізмом великого промислового підприємства в контексті фінансової безпеки» є самостійною, завершеною науковою

працею, в якій отримані нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання – обґрунтування теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо удосконалення управління економічним механізмом великого промислового підприємства в контексті фінансової безпеки. Тема дисертації та її зміст загалом відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), за якою дисертацію представлено до захисту.

Отже, на підставі всього вищезазначеного вважаю, що дисертаційна робота Попової Алли Олександрівни на тему «Управління економічним механізмом великого промислового підприємства в контексті фінансової безпеки» за якістю дослідження, рівнем наукової новизни одержаних результатів і їхньою практичною цінністю відповідає вимогам пп. 9, 11 – 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами та доповненнями згідно Постанови від 19.08.2015 р. № 656), а дисертант заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

завідувач кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг,
Тернопільського національного
технічного університету імені Івана Пулюя,
доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,

Б.М. Андрушків

Підпис завідувача кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг, Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя,
д.е.н., проф. Андрушківа Б.М. засвідчую:

Проректор з наукової роботи, д.т.н., проф.

Р.М. Рогатинський